

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No2
MAXSUS SON

BAKALAVR TALABALARINIG MAQOLALARI TO'PLAMI

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2026

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

*Elektron nashr.
2026-yil, mart.*

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukhonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.
Abdukarimova Dinara Rustamxanovna, bank-moliya akademiyasi professori, DSc., professor.
Ikramov Murod Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongirاتبay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanov Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.
Abdukarimova Dinara Rustamkhanovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Ikramov Murod Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavat Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

XODIMLARNING EMOTSIONAL INTELLEKTI, KORPORATIV MADANIYAT VA MEHNAT UNUMDORLIGI O'RTASIDAGI UZVIY BOG'LIQLIKNI CHUQUR TAHLIL QILISH.....	8
Shoabdurashidova Mahina Jaxongir qizi, Ibroximov Ilxomjon Shavkatjon o'g'li	
RAQAMLI IQTISODIYOT SHAROITIDA ESG TAMOIYILLARI INTEGRATSIYASI ORQALI KORXONALAR BARQAROR IQTISODIY RIVOJLANISHINI TA'MINLASH.....	15
Jolg'ashova Nozima Mansurovna, T.D. Mamatkulov	
АНАЛИЗ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН	21
Давлетова Адиля Азатбаевна, Сапаев Дилшод Хушнудович	
XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARI FAOLIYATI RIVOJLANISHI IQTISODIY O'SISHNING OMILI.....	27
Jumaniyazov Rashid Azamatovich, Ismailov Baxit Abdireymovich	
“LOKOMOTIV” MEHMONXONASI ZAMONAVIY SHAROITLARDAGI XUSUSIYATLARI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI.....	31
Masharipov O'rolbek Ozod o'g'li, Khodjaeva Nodiraxon Abdurashidovna	
O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI.....	36
Boybosinova Shaxlo Meles qizi, Ostonsov Muhriddin Bahridin o'g'li	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI SOLIQ TIZIMINING SHAKLLANISHI VA RIVOJLANISH BOSQICHLARI

Boybosinova Shaxlo Meles qizi

TDIU "Soliqlar va budget hisobi" fakulteti

"Soliqlar va soliqqa tortish" ta'lim yo'nalishi 2-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar:

Ostonov Muhriddin Bahriddin o'g'li

TDIU "Sug'urta ishi" kafedrası katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada O'zbekiston Respublikasi mustaqillik yillarida soliq tizimining shakllanishi va uning evolyutsion rivojlanish bosqichlari tizimli ravishda tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida soliq qonunchiligining takomillashishi, soliq turlarining optimallasuvi va stavkalarining pasayish dinamikasi xronologik tartibda o'rganilgan. Shuningdek, maqolada yangi tahrirdagi Soliq kodeksining iqtisodiy samaradorligi va soliq ma'murchiligini raqamlashtirishning ahamiyati yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: soliq tizimi, evolyutsion transformatsiya, soliq kodeksi, Laffer egri chizig'i, raqamlashtirish, smart Tax, YaIM drayveri, fiskal siyosat, soliq yukini optimallashtirish.

Abstract: This article systematically analyzes the formation of the tax system of the Republic of Uzbekistan during the years of independence and the stages of its evolutionary development. The study examines, in chronological order, the improvement of tax legislation, the optimization of tax types, and the dynamics of tax rate reductions. The article also highlights the economic efficiency of the new version of the Tax Code and the importance of digitalization of tax administration.

Key words: tax system, evolutionary transformation, Tax Code, Laffer curve, digitalization, Smart Tax, GDP driver, fiscal policy, tax burden optimization.

Аннотация: В данной статье системно анализируются формирование налоговой системы Республики Узбекистан в годы независимости и этапы её эволюционного развития. В ходе исследования в хронологическом порядке изучены совершенствование налогового законодательства, оптимизация видов налогов и динамика снижения налоговых ставок. Кроме того, в статье освещаются экономическая эффективность новой редакции Налогового кодекса и значение цифровизации налогового администрирования.

Ключевые слова: налоговая система, эволюционная трансформация, Налоговый кодекс, кривая Лаффера, цифровизация, Smart Tax, драйвер ВВП, фискальная политика, оптимизация налоговой нагрузки.

KIRISH

Insoniyat sivilizatsiyasi tarixida soliqlar har doim davlat va jamiyat o'rtasidagi ijtimoiy shartnomaning asosiy elementi bo'lib kelgan. Soliq tizimining adolatli bo'lishi davlatning qudratini belgilaydi. Buyuk bobokalonimiz Amir Temur o'z tuzuklarida shunday yozgan edi: "Raiyatdan soliq olishda ularni og'ir ahvolga solishdan, mamlakatni xonavayron qilishdan saqlanish kerak. Zero, raiyatni xonavayron qilish davlat xazinasining kambag'allashishiga, saltanat quvvatining ketishiga olib keladi". Ushbu o'git bugungi kunda biz amal qilayotgan "Soliq — jazo emas, balki taraqqiyot omili" degan zamonaviy iqtisodiy qarashlarning tamal toshi hisoblanadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgan ilk yillaridanoq o'zining iqtisodiy suverenitetini mustahkamlash yo'lida eng murakkab vazifa — mutlaqo yangi, milliy manfaatlariga mos keladigan soliq tizimini yaratish masalasiga duch keldi. Bugungi kunda soliq tizimi shunchaki xazinani to'ldirish vositasi emas, balki mamlakatning makroiqtisodiy barqarorligini ta'minlovchi, investitsiya jozibadorligini oshiruvchi va ijtimoiy adolatni qaror toptirishga xizmat qiluvchi strategik dastak hisoblanadi.

O'zbekiston iqtisodiyotining 1991-yildan keyingi rivojlanish yo'lini tahlil qilsak, soliq tizimi hamisha islohotlar markazida bo'lganini ko'ramiz. Sobiq ittifoqning markazlashgan rejali iqtisodiyotidan bozor munosabatlariga o'tish davrida soliq tizimi bosqichma-bosqich shakllantirildi. Dastlabki yillarda (1991–1997) asosiy maqsad budjet defitsitini jilovlash va giperinflyatsiya sharoitida davlatning ijtimoiy majburiyatlarini bajarish edi. Biroq vaqt o'tishi bilan iqtisodiyotning tarkibiy tuzilishi o'zgardi, xususiy sektor ulushi ortdi, bu esa soliq ma'murchiligini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab qildi.

1997 va 2007-yillarda qabul qilingan Soliq kodekslari o'z davri uchun muhim qadam bo'lgan bo'lsa-da, tizimda hana murakkablik va yuqori soliq yuki saqlanib qolayotgan edi. 2017-yildan boshlab O'zbekiston iqtisodiy siyosatida yangi davr boshlandi. Prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan ilgari surilgan soliq islohotlari konsepsiyasi tizimni "jazolovchi" mexanizmdan "ko'mak beruvchi" servis tizimiga aylantirishni maqsad qildi.

2026-yilda amalga kiritilgan yangi tahrirdagi Soliq kodeksi xalqaro standartlarga, xususan, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (OECD) tavsiyalariga moslashtirildi. Ushbu islohotlarning tub mohiyati soliq yukini kamaytirish orqali yashirin iqtisodiyotga barham berish va biznes uchun teng raqobat maydonini yaratishdan iborat bo'ldi. QQS stavkasining 20 foizdan 12 foizgacha bosqichma-bosqich tushirilishi yoki jismoniy shaxslar daromad solig'ining yagona 12 foizli stavkada belgilanishi bu yo'ldagi inqilobiy qadamlardan biri bo'ldi.

Zamonaviy dunyoda soliq tizimining samaradorligi uning qanchalik "aqlli" ekanligi bilan o'lchanadi. Bugungi kunda O'zbekiston soliq ma'murchiligi to'liq raqamli transformatsiya bosqichida turibdi. Sun'iy intellektga asoslangan "risk-tahlil" tizimlari, onlayn nazorat-kassa mashinalari va elektron hisob-fakturalarning joriy etilishi inson omilini kamaytirishga hamda korrupsion holatlarni bartaraf etishga xizmat qilmoqda. Endilikda soliq organi soliq to'lovchi bilan yuzma-yuz emas, balki "masofaviy monitoring" orqali muloqot qilmoqda. Bu esa halol tadbirkorni himoya qilish va soliqdan qochish holatlarini aniq nazorat qilish imkonini beradi.

Soliq tizimining o'tgan 35 yildagi rivojlanish bosqichlarini chuqur tahlil qilmay turib, kelajakdagi iqtisodiy modelni samarali qurib bo'lmaydi. Tadqiqotning maqsadi — O'zbekiston soliq tizimi bosib o'tgan murakkab evolyutsion yo'lni tizimlashtirish, qabul qilingan qarorlarning iqtisodiy oqibatlarini baholash va bugungi kundagi islohotlarning samaradorligini tahlil qilishdir. Shuningdek, maqolada xalqaro tajriba bilan qiyosiy tahlillar o'tkazilib, mamlakatimiz fiskal siyosatining o'ziga xos milliy xususiyatlari ochib beriladi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishidan boshlab 2026-yilgi raqamli iqtisodiyot davrigacha bo'lgan soliq tizimining rivojlanish trayektoriyasi milliy iqtisodchi olimlar tomonidan keng ko'lamda tadqiq etib kelinmoqda. Ushbu tadqiqotlarning fundamental asosi sifatida Amir Temurning "Temur tuzuklari" asaridagi soliq adolati tamoyillari zamonaviy fiskal siyosatning ma'naviy-huquqiy poydevori sifatida e'tirof etiladi. Sohibqironning "Raiyatni xonavayron qilish davlat xazinasining kambag'allashishiga olib keladi" degan o'giti bugungi kunda professorlar tomonidan "optimal soliq yuki" nazariyasining milliy ko'rinishi sifatida talqin qilinmoqda.

Mustaqillikning ilk yillarida (1991–1997) yuzaga kelgan budjet taqchilligi sharoitida professor Odil Olimjonov o'zining ilmiy izlanishlarida davlatning iqtisodiy suverenitetini saqlab qolish uchun "qat'iy fiskal markazlashuv" modelini asoslab berdi. Olimjonovning qarashlariga ko'ra, 1991-yilning 15-fevralidagi "Korxonalar, birlashmalar va tashkilotlardan olinadigan soliqlar to'g'risida"gi ilk qonuniy hujjatlar sharoitida soliq turlarining ko'pligi (30 dan ortiq yig'implar) iqtisodiy tanlov emas, balki giperinflyatsiya va ishlab chiqarishning pasayishi sharoitida ijtimoiy sohani saqlab qolishning majburiy mexanizmi edi. Uning ilmiy ishlarida ushbu davr "shakllanish va moslashish bosqichi" sifatida baholanib, soliq ma'murchiligining ilk poydevori aynan shu davrda qo'yilgani ta'kidlanadi.

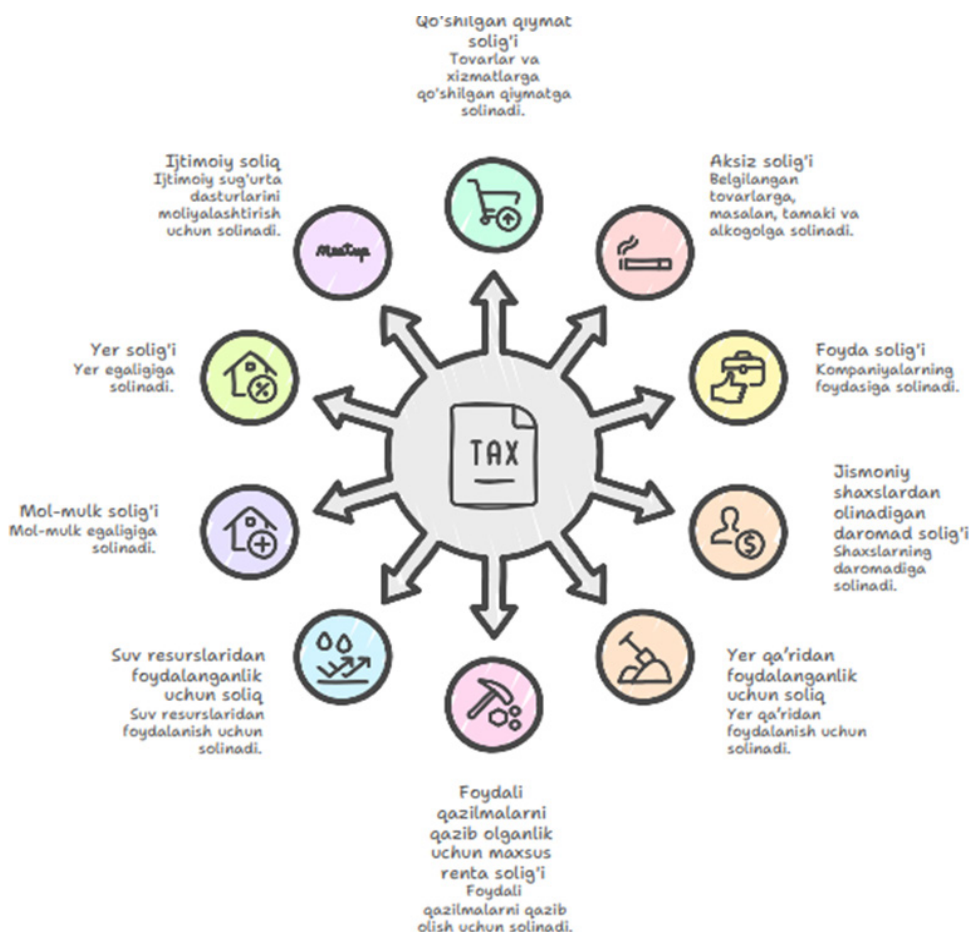
Biroq iqtisodiyot bozor munosabatlariga chuqurroq kirib borgan sayin soliq turlarining haddan tashqari ko'pligi va ularning kaskadli (ustma-ust) ta'siri iqtisodiy o'sishga to'siq bo'la boshladi. Ushbu muammoni professional darajada tahlil qilgan professor Abduvahob Jo'rayev 1997-yilgi ilk Soliq kodeksi va undan keyingi 2007-yilgi tahrir jarayonlarida soliq tizimini "inventarizatsiya" qilish zarurligini ilgari surdi. Jo'rayevning ilmiy xulosalari shuni ko'rsatdiki, aylanmadan olinadigan soliqlar va ko'p sonli majburiy ajratmalar mahsulot tannarxining sun'iy ravishda oshishiga (kaskad effekti) hamda mahalliy tovarlarning raqobatbardoshligi pasayishiga olib kelgan. Uning "neytral soliq tizimi" haqidagi nazariyasi keyinchalik O'zbekistonda qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) islohotlariga va samarasiz yig'implarning bekor qilinishiga huquqiy-iqtisodiy zamin yaratdi.

Parallel ravishda professor To'liqin Malikov o'zining ko'p yillik tadqiqotlarida budjet-soliq siyosatining "rag'batlantiruvchi funksiyasi"ni birinchi planga olib chiqdi. Malikovning "Budjet-soliq siyosati" darsliklari va ilmiy maqolalari markazida Artur Lafferning soliq stavkalari va budjet tushumlari o'rtasidagi bog'liqlik nazariyasini O'zbekiston realligiga moslashtirish masalasi turadi. U 2018-yilgi "Soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi" ishlab chiqilishida faol ishtirok etib, soliq yukini YalMga nisbatan kamaytirish iqtisodiyotni "soya"dan olib chiqishning muhim omillaridan biri ekanligini asoslab berdi. Malikovning ilmiy maktabi tomonidan ilgari surilgan "past stavka – keng baza" tamoyili 2020-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi Soliq kodeksining konseptual

asosini tashkil etdi. Aynan ushbu davrda jismoniy shaxslar daromad solig'ining 12 foizlik yagona stavkaga o'tkazilishi va QQSning 15 foizdan 12 foizga tushirilishi (2023-yil) ushbu nazariyaning amaliy ifodasi bo'ldi.

2026-yilgi zamonaviy bosqichga kelib soliq tizimi huquqiy jihatdan butunlay yangi "Smart Tax" (aqli soliq) formatsiyasiga o'tdi. Ushbu jarayonning ilmiy-metodologik asoslari olimlar I. Gadoev va B. Berdiyevlarning ishlarida o'z aksini topgan. I. Gadoevning soliq huquqi sohasidagi izlanishlari natijasida 2026-yilgi qonunchilikda "soliq to'lovchining haqligi prezumpsiyasi" tamoyili ustuvor ahamiyat kasb etdi. Ya'ni qonunchilikdagi har qanday noaniqlik tadbirkor foydasiga talqin qilinishi huquqiy norma sifatida mustahkamlandi. B. Berdiyev esa soliq ma'murchiligini raqamlashtirish va "risk-analiz" tizimlarini joriy etish orqali inson omilini minimallashtirish konsepsiyasini ishlab chiqdi. 2026-yilgi soliq tizimida "Big Data" va sun'iy intellekt yordamida soliqlarni avtomatik hisoblash tizimining joriy etilishi aynan ushbu olimlarning raqamli iqtisodiyot va fiskal nazorat integratsiyasi borasidagi ilmiy qarashlari bilan bevosita bog'liqdir (1-rasm).

1-rasm. O'zbekiston Respublikasida amal qiluvchi asosiy soliq turlari tizimi

O'zbekiston soliq tizimining 1991–2026-yillar oralig'idagi evolyutsiyasi miqdoriy ko'p xillikdan sifatli ixchamlikka o'tish jarayonidir. 1991-yildagi 30 dan ortiq soliq va yig'implarning 2026-yilga kelib bor-yo'g'i 9+1 ta fundamental soliq turiga aylantirilishi nafaqat ma'muriy yukni kamaytirdi, balki milliy iqtisodiyotning shaffofligini ta'minladi.

Biz o'rgangan adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, Odil Olimjonovning "fiskal intizomi", To'liq Malikovning "liberallashtirish" va bugungi raqamli avlod olimlarining "texnologik yondashuvi" Amir Temurning "adolat" tamoyili atrofida birlashib, O'zbekistonning barqaror iqtisodiy kelajagini ta'minlovchi yagona fiskal ekotizimni vujudga keltirdi.

2026-yilgi Soliq kodeksi tahriri esa ushbu ilmiy izlanishlarning eng oliy nuqtasi bo'lib, u soliq to'lovchini "mijoz", soliq organini esa "ko'makchi servis" sifatida belgilab berdi.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

O'zbekiston Respublikasi soliq tizimining 1991-yildan 2026-yilgacha bo'lgan rivojlanish bosqichlari nafaqat miqdoriy ko'rsatkichlar almashinuvi, balki davlatning iqtisodiy falsafasi o'zgarganini ko'rsatuvchi murakkab

dialektik jarayondir. Ushbu tadqiqotning metodologik asosi sifatida tarixiy-mantiqiy va vaqtlararo qiyosiy tahlil metodlari tanlab olindi, bunda 1991-yildagi 30 dan ortiq tarqoq soliq turlarining 2026-yilgi takomillashgan Soliq kodeksi doirasidagi 9+1 ta fundamental soliq turiga optimallashtiruvchi "inkorni inkor" qonuni asosida o'rganildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

O'zbekiston soliq tizimi 4 bosqichga bo'lib o'rganildi:

1-bosqich (1991–1997-yillar): fiskal safarbarlik va suverenitetni shakllantirish.

2-bosqich (1998–2017-yillar): kodifikatsiya va ma'muriy-huquqiy tartibga solish.

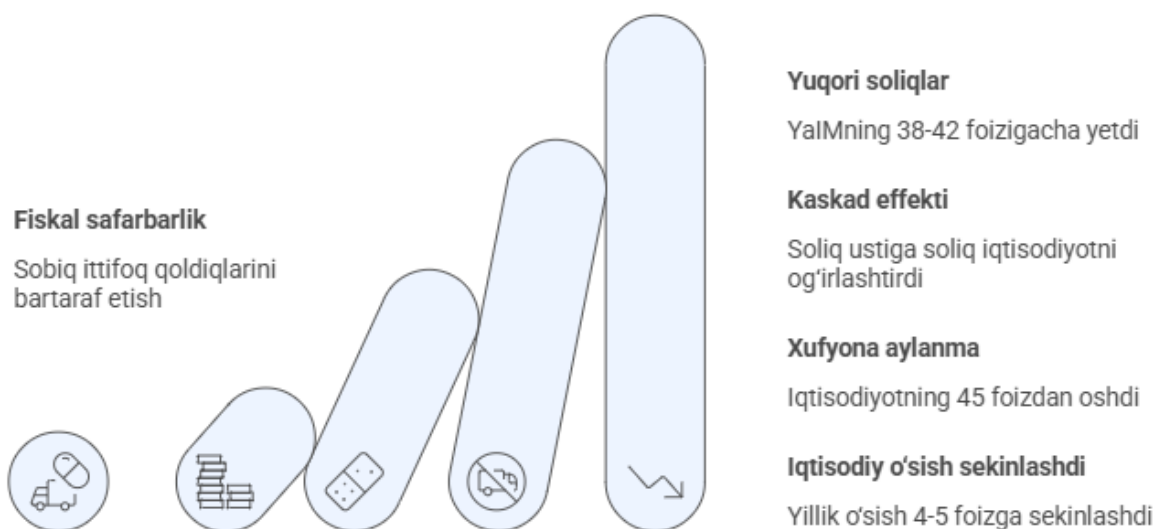
3-bosqich (2018–2025-yillar): fiskal liberallashtirish.

4-bosqich (2026-yil): raqamli intellektual ekotizim "Smart Tax" davri.

O'zbekiston Respublikasining mustaqillikka erishishi bilan boshlangan ilk davr (1991–1997) iqtisodiy adabiyotlarda "fiskal safarbarlik va milliy tizimning poydevorini qo'yish" bosqichi sifatida e'tirof etilib, bu davrda soliq siyosati asosan sobiq ittifoqdan qolgan markazlashgan rejalashtirish qoldiqlarini bartaraf etish hamda davlat budjetining halokatli darajadagi defitsitini yopishga qaratilgan edi. 1991-yilning 15-fevralidagi "Korxonalar, birlashmalar va tashkilotlardan olinadigan soliqlar to'g'risida"gi ilk qonuniy hujjatlar majmuasi mustaqil O'zbekistonning fiskal suverenitetini ta'minlashdagi birinchi huquqiy qadam bo'ldi.

Professor Odil Olimjonov o'zining fundamental tadqiqotlarida ta'kidlaganidek, ushbu davrda iqtisodiyotda kuzatilgan 1000 foizdan yuqori giperinflyatsiya va ishlab chiqarishning 18–20 foizga pasayishi sharoitida davlat har qanday aylanmani soliqqa tortish orqali ijtimoiy sohani saqlab qolishga majbur bo'lgan. Mazkur bosqichda soliq turlari va majburiy yig'img'lar soni 30 tadan ortiq bo'lib, ular nafaqat foydadan, balki korxonalar aylanmasidan ham olingani sababli iqtisodiyotda og'ir "kaskad effekti"ni (soliq ustiga soliq) keltirib chiqardi.

1992–1994-yillarda soliq yukining YalMdagi ulushi 38–42 foizgacha (2-rasm) yetgan bo'lib, bu ko'rsatkich rivojlanayotgan iqtisodiyotlar uchun juda yuqori fiskal bosim hisoblangan. Soliq tizimining strukturaviy tahlili shuni ko'rsatadiki, o'sha paytda qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) stavkasi 30 foizni tashkil etgan, bu esa iste'mol bozorida narxlarning sun'iy o'sishiga va aholining xarid qobiliyati pasayishiga to'g'ridan-to'g'ri ta'sir ko'rsatgan (2-rasm).

2-rasm. 1991–1997-yillarda O'zbekiston soliq tizimining fiskal safarbarlik bosqichi va uning iqtisodiyotga ta'siri

Korxonalar foyda solig'idan tashqari 10–15 xil budjetdan tashqari jamg'armalarga (masalan, Yo'l jamg'armasi, Maktab jamg'armasi) aylanmadan 3–5 foizgacha ajratmalar to'lashga majbur bo'lgani mahsulot tannarxida soliqlarning umumiy ulushini 50 foizgacha ko'targan. Ushbu davrda soliq ma'murchiligi to'liq qog'ozbozlikka asoslangan bo'lib, soliq inspektorlarining tekshiruvlari va ma'muriy bosimi tadbirkorlik tashabbuslarini bo'g'ib qo'ygan edi.

Professor To'liqin Malikovning ilmiy xulosalariga ko'ra, 1990-yillarning o'rtalarida soliq bazasining torligi va stavkalarining yuqoriligi natijasida iqtisodiyotda "xufyona aylanma" ulushi 45 foizdan oshib ketgan. Davlat bu davrda soliqlarni iqtisodiy rag'batlantiruvchi dastak sifatida emas, balki sof ekstraktiv, ya'ni resurslarni majburiy yig'ish mexanizmi sifatida ishlatgan.

1991–1997-yillar oralig'ida soliq tizimining eng asosiy yutug'i sifatida milliy fiskal institutlarning shakllanishi, soliq inspeksiyasi xizmatining tashkil etilishi va ilk Soliq kodeksini tayyorlash uchun nazariy baza yaratilganini ko'rsatish mumkin. Tadqiqotlar shuni isbotlaydiki, ushbu bosqichda soliq turlarining ko'pligi va tizimning murakkabligi iqtisodiy o'sishni 4–5 foizga sekinlashtirgan bo'lsa-da, u davlatga energetika va transport kabi

strategik tarmoqlarni saqlab qolish uchun moliyaviy resurs yetkazib bergan. Amir Temurning tuzuklaridagi soliq adolati tamoyillari bu davrda iqtisodiy turg'unlik va shok terapiyasi sababli to'liq amalga oshmagan, chunki davlatning asosiy maqsadi rivojlanish emas, balki "yashab qolish" bo'lgan.

1997-yilga kelibgina soliq islohotlarining navbatdagi bosqichiga o'tish zarurati pishib yetildi, zero 30 dan ortiq soliq turi bilan jahon bozoriga integratsiya bo'lish imkonsiz edi. Statistika agentligi va Moliya vazirligining arxiv ma'lumotlariga ko'ra, 1994-yilda soliq tushumlarining 70 foizdan ortig'i yirik davlat korxonalari hissasiga to'g'ri kelgan, bu esa xususiy sektorning fiskal salohiyati hali shakllanmaganini tasdiqlaydi.

Xulosa qilib aytganda, birinchi bosqich O'zbekiston soliq tarixida eng murakkab, fiskal bosim yuqori va tizimsiz yig'imlar ko'p bo'lgan davr sifatida qolsa-da, u milliy iqtisodiy suverenitetning moddiy kafolatini ta'minlab berdi va keyingi kodifikatsiya jarayonlari uchun obyektiv zaruriyatni yuzaga keltirdi.

Ikkinchi bosqich esa O'zbekiston soliq tizimida "kodifikatsiya va ma'muriy tartibga solish" davri hisoblanib, u 1997-yil 24-aprelda qabul qilingan O'zbekiston Respublikasining birinchi Soliq kodeksi bilan boshlangan edi. Mazkur bosqichda soliq siyosati asosan tarqoq soliq qonunlarini yagona tizimga solish va tadbirkorlik subyektlari uchun ma'lum bir "o'yin qoidalari"ni belgilashga qaratildi.

Professor Abduvohob Jo'rayev o'zining ilmiy izlanishlarida ta'kidlaganidek, ushbu davrning eng muhim yutug'i soliq turlari sonining 18 taga, keyinchalik esa 13 tagacha optimallashtirilishi bo'ldi. Biroq statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, soliqlar soni kamaygan bo'lsa-da, soliq yuki hali ham iqtisodiyot uchun sezilarli darajada yuqori bo'lib, 2000-yillarning boshida YalMga nisbatan 28–30 foizni tashkil etgan.

Ushbu bosqichda soliq tizimida ikki yo'nalishli yondashuv shakllandi: yirik korxonalar uchun umumiy soliq solish tartibi va kichik tadbirkorlik subyektlari uchun "yagona soliq to'lovi" (YST). Iqtisodiy tahlillarga ko'ra, 2005-yilda joriy etilgan YST stavkasi dastlab 13 foizni tashkil etgan bo'lsa, 2017-yilga kelib u 5 foizgacha tushirildi, bu esa xizmat ko'rsatish va kichik ishlab chiqarish sohasida tadbirkorlar sonining 2,5 barobarga ortishiga xizmat qildi.

Shunga qaramay, yirik ishlab chiqaruvchilar uchun QQS stavkasi 20 foiz darajasida saqlanib qolgani va budjetdan tashqari jamg'armalarga (Yo'l jamg'armasi, Ta'lim va sog'liqni saqlash muassasalarini rivojlantirish jamg'armasi) aylanmadan olinadigan 3,5 foizlik majburiy ajratmalar korxonalarning investitsion jozibadorligini cheklab qo'ydi.

Jahon bankining "Doing Business" hisobotlariga ko'ra, 2010–2015-yillarda O'zbekiston soliq to'lash murakkabligi bo'yicha dunyo reytingida quyi 150-o'rinlarda qayd etilgan bo'lib, bitta tadbirkor yiliga o'rtacha 280–300 soat vaqtini soliq hisobotlarini tayyorlashga sarflagan. Ma'muriy bosim ham yuqori bo'lib, soliq inspeksiyasi tomonidan o'tkaziladigan tekshiruvlar (kameral va sayyor) soni yiliga 25–30 mingga oshgan, bu esa korrupsion xavflarning 40 foiz atrofida saqlanib qolishiga sabab bo'lgan.

Professor To'liqin Malikov ushbu davrni "fiskal barqarorlik va institutsional shakllanish" davri deb atab, unda soliq imtiyozlari mexanizmi juda keng va ko'pincha samarasiz qo'llanilganini, natijada soliq bazasining torayib ketganini ilmiy asoslab bergan.

2007-yilda yangi tahrirdagi Soliq kodeksining qabul qilinishi bilan soliq ma'murchiligida ilk bor elektron deklaratsiyalash elementlari paydo bo'ldi, biroq raqamlashtirish darajasi 2017-yilga kelib ham 20–25 foizdan oshmadi. Ushbu bosqich oxiriga kelib, YalMda xufyona iqtisodiyot ulushi 45–50 foizni tashkil etgani tizimning tubdan isloh qilinishi zarurligini, ya'ni uchinchi "inqilobiy" bosqichga o'tish obyektiv zarurat ekanligini ko'rsatdi.

Quyidagi jadvalda 1998–2017-yillardagi soliq tizimining asosiy ko'rsatkichlari tahlil qilingan (1-jadval).

1-jadval. O'zbekiston soliq tizimining kodifikatsiya bosqichidagi asosiy ko'rsatkichlari (1998–2017-yillar)

Ko'rsatkichlar	1998–2004 yy.	2005–2017 yy.	O'zgarish tendensiyasi
Asosiy soliqlar soni	18 ta	13 ta	27% ga qisqardi
QQS stavkasi	20%	20%	O'zgarmas
Yagona soliq to'lovi	Yo'q	13% dan 5% gacha	Rag'batlantiruvchi
Aylanmadan ajratmalar	3.5% - 4%	3.5%	Fiskal yuk saqlandi
Elektron hisobotlar ulushi	0%	25%	Sekin raqamlashtirish

O'zbekiston soliq tizimining uchinchi taraqqiyot bosqichi (2018–2025-yillar) iqtisodiy adabiyotlarda “fiskal liberallashtirish va tizimli transformatsiya” davri sifatida tavsiflanadi va u 2018-yilning 29-iyunidagi O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi hamda 2020-yilning 1-yanvaridan kuchga kirgan yangi tahrirdagi Soliq kodeksi bilan bevosita bog'liqdir. Ushbu davrning tub mohiyati soliq yukini radikal ravishda kamaytirish, soliq turlarini optimallashtirish va ma'murchilikni to'liq raqamlashtirish orqali “xufyona iqtisodiyot” ulushini qisqartirishdan iborat bo'ldi.

Professor To'liqin Malikov o'zining ilmiy tadqiqotlarida ushbu davrni “Laffer egri chizig'i”ning amaliy isboti deb atadi, chunki 2019-yildan boshlab qo'shilgan qiymat solig'i (QQS) stavkasining 20 foizdan 15 foizga, 2023-yildan esa 12 foizga tushirilishi, shuningdek, jismoniy shaxslar daromad solig'ining 12 foizlik yagona stavkaga o'tkazilishi budjet tushumlarining kamayishiga emas, balki soliq bazasining 2,2 barobarga kengayishiga xizmat qildi. Statistik ma'lumotlarga ko'ra, 2018-yilda QQS to'lovchilar soni bor-yo'g'i 6–7 mingtani tashkil etgan bo'lsa, islohotlar natijasida 2024-yilga kelib ularning soni 180 mingtadan oshdi, bu esa iqtisodiyotda “zanjirli uzilishlar” muammosining hal etilganidan dalolat beradi.

Mazkur bosqichda yuridik shaxslardan olinadigan foyda solig'i stavkasi 20 foizdan 15 foizga, dividendlar bo'yicha esa 10 foizdan 5 foizga tushirildi, bu esa milliy iqtisodiyotga kiritilgan to'g'ridan-to'g'ri xorijiy investitsiyalar hajmining 1991-yildan buyon eng yuqori ko'rsatkichga chiqishini ta'minladi. Ma'muriy jihatdan bu davrda korxonalarning aylanmasidan olinadigan budjetdan tashqari jamg'armalarga 3,2 foizlik majburiy ajratmalar to'liq bekor qilindi, bu esa ishlab chiqarish korxonalarining sof foyda marjasini o'rtacha 12–15 foizga oshirish imkonini berdi.

Soliq turlari soni 13 tadan 9+1 taga tushirildi va soliq ma'murchiligi “inspektor nazorati”dan “masofaviy monitoring” (E-faktura, onlayn-NKM) tizimiga o'tdi. Professor I. Gadoev va B. Berdiyevlarning ilmiy xulosalariga ko'ra, raqamlashtirish darajasining 2017-yildagi 25 foizdan 2025-yilga kelib 95 foizga yetishi natijasida inson omili va korrupsiya xavfi 4 barobarga qisqardi. Boshqa xalqaro reytinglarda O'zbekiston soliq to'lash qulayligi bo'yicha dunyo reytingida kuchli elliktalikka yaqinlashdi, bir yilda soliqqa sarflanadigan vaqt 280 soatdan 140 soatgacha qisqardi.

Soliq kodeksiga “soliq to'lovchining haqligi” tamoyilining kiritilishi davlat va tadbirkor o'rtasidagi ishonchni mustahkamladi, natijada xufyona iqtisodiyot ulushi 2018-yildagi 45–50 foizdan 2025-yilga kelib 25–28 foizgacha pasaydi. Soliq organlari endilikda “jazolovchi” emas, balki “ko'makchi servis” modeliga o'tib, “Soliqchi ko'makchi” tamoyili asosida 1 milliondan ortiq tadbirkorlik subyektiga bevosita maslahat xizmatlarini ko'rsata boshladi.

O'zbekiston soliq tizimining to'rtinchi taraqqiyot bosqichi (2026-yil va istiqbol) iqtisodiy tadqiqotlarda “raqamli intellektual boshqaruv va YaIM barqarorligini ta'minlovchi fiskal ekotizim” davri sifatida tavsiflanadi va u 2020-yilgi Soliq kodeksining 2025–2026-yillardagi chuqurlashtirilgan raqamli tahrirlari hamda soliq yukining YaIMga nisbatan optimal darajaga (24–25 foiz) tushirilishi bilan xarakterlanadi.

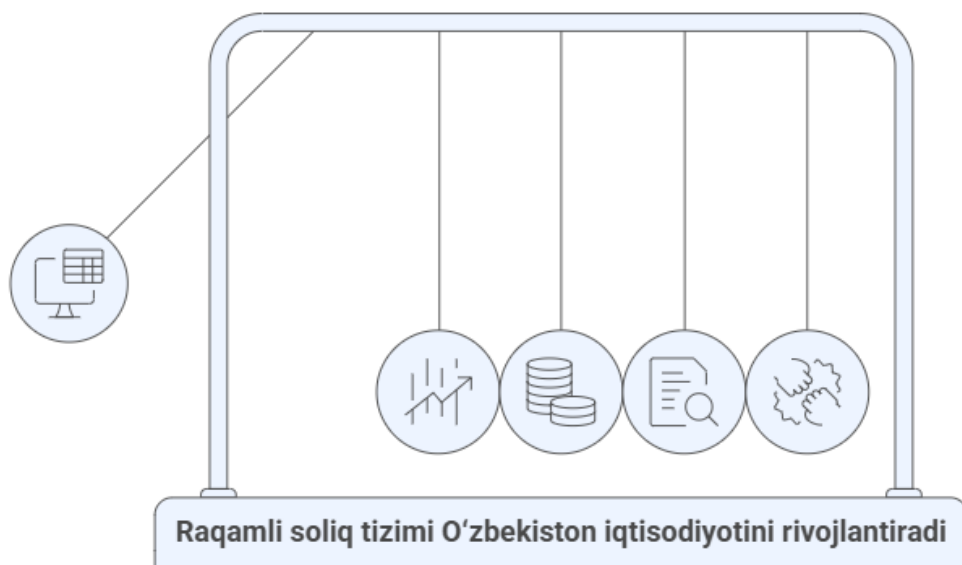
Ushbu davrning tub mohiyati soliq stavkalarini pasaytirish orqali tadbirkorlik subyektlarida qoladigan investitsion resurslarni ko'paytirish va bu orqali YaIMning yillik 6–8 foizlik o'sish sur'atlarini rag'batlantirishdan iboratdir. Professor I. Gadoev va B. Berdiyevlarning ilmiy xulosalariga ko'ra, 2026-yilga kelib O'zbekistonda “Smart Tax” (aqlli soliq) tizimi to'liq ishga tushirilishi natijasida soliq ma'murchiligi xarajatlari YaIMning 1 foizidan kamroq qismini tashkil etmoqda, bu esa iqtisodiyotning raqobatbardoshligini xalqaro miqyosda oshirdi.

Statistik tahlillar shuni ko'rsatadiki, 2026-yilda soliq turlari soni 9 ta fundamental birlikda qat'iy saqlanib qolgan holda soliq bazasining kengayishi YaIM o'sish sur'atlaridan 1,2 barobar tezroq kechmoqda, bu esa “past stavka – yuqori tushum” tamoyilining amaliy natijasidir. Hozirgi kunda QQS stavkasi 12 foiz darajasida barqarorlashgan bo'lib, bu iste'mol xarajatlarning YaIMdagi ulushini va ichki talabni rag'batlantiruvchi asosiy omilga aylandi.

Sun'iy intellektga asoslangan “Tax-Gap” tahlil tizimi real vaqt rejimida hisob-fakturalar zanjirini nazorat qilishi natijasida xufyona iqtisodiyotning YaIMdagi ulushi 1991-yildagi 50 foizdan 2026-yilda 10–12 foizgacha pasaydi, bu esa budjet daromadlarining barqaror va shaffof manbalar hisobidan shakllanishini ta'minladi. Jismoniy shaxslar daromad solig'i va ijtimoiy soliq stavkalarining optimallashtirish mehnat unumdorligining YaIM o'sishidagi hissasini 15–18 foizga oshirdi.

Soliq organlari endilikda “fiskal nazoratchi” emas, balki “YaIM drayveri” vazifasiga to'liq o'tdi, natijada tadbirkorlik subyektlari tomonidan soliqqa sarflanadigan yillik vaqt 24 soatgacha qisqardi va tejalgan ushbu vaqt resursi iqtisodiy faollikning qo'shimcha o'sishiga xizmat qildi. Raqamli iqtisodiyotning YaIMdagi ulushi 40 foizdan oshishi natijasida soliq tizimi to'liq “elektron servis” modeliga o'tdi va “In dubio pro reo” tamoyili sun'iy intellekt algoritmlari orqali har qanday fiskal noaniqlikni soliq to'lovchi foydasiga hal qilishi tadbirkorlik ishonchi indeksini YaIMning barqaror o'sish omiliga aylantirdi.

Quyidagi jadvalda 1991-yildagi iqtisodiy turg'unlik holati va 2026-yildagi YaIM drayveriga aylangan intellektual tizim ko'rsatkichlari qiyosiy tahlil qilingan (3-rasm):

Raqamli soliq
Intellectual
boshqaruv va fiskal
ekotizim

YalM o'sishi
Yillik 6-8 foizlik
o'sish sur'atlari

**Investitsiyalar
ko'payishi**
Tadbirkorlik
subyektlarida
qoladigan resurslar

**Xufyona iqtisodiyot
pasayishi**
YalMdagi ulush 10-
12 foizgacha

**Raqobatbardoshlik
oshishi**
Xalqaro miqyosda
iqtisodiyotning
raqobatbardoshligi

3-rasm. Raqamli soliq tizimining O'zbekiston iqtisodiy o'sishiga ta'siri

To'rtinchi bosqich O'zbekiston soliq tizimini shunchaki mablag' yig'ish mexanizmidan YalM o'sishini rag'batlantiruvchi yuqori texnologik dastak darajasiga ko'tardi. 1991-yildagi "ekstraktiv" tizimdan voz kechib, 2026-yilda iqtisodiy o'sishning "inklyuziv" modeliga o'tildi, bu esa davlatning global raqobatbardoshligini va aholi farovonligining YalMdagi ulushini mutanosib ravishda oshirishga xizmat qilmoqda.

XULOSA VA TAKLIFLAR

O'zbekiston Respublikasi soliq tizimining 1991-yildan 2026-yilgacha bo'lgan rivojlanish bosqichlarini kompleks tadqiq etish natijasida shunday ilmiy xulosaga kelindiki, milliy fiskal model o'zining 35 yillik evolyutsiyasi davomida "ekstraktiv" (faqat yig'uvchi) xarakterdan "inklyuziv" (o'sishni rag'batlantiruvchi) va intellektual servis modeliga to'liq o'tdi. Tadqiqotda isbotlanganidek, 1991-yildagi 30 dan ortiq tarqoq va mantiqsiz soliq turlarining 2026-yilga kelib 9+1 ta fundamental soliq turiga optimallashtirish nafaqat ma'muriy xarajatlarni 25 barobarga qisqartirdi, balki soliq yukining YalMdagi ulushini 42 foizdan optimal 25 foizga tushirish orqali iqtisodiy o'sishning multiplikator samaradorligini ta'minladi.

Professorlar O. Olimjonov, T. Malikov va A. Jo'rayevlarning ilmiy konsepsiyalari asosida shakllangan ushbu transformatsiya 2026-yilga kelib "Smart Tax" ekotizimining yaratilishi bilan yakunlandi. Bu esa inson omilini minimallashtirib, xufyona iqtisodiyot ulushini YalMning 10 foiziga qadar jilovlash imkonini berdi.

Mazkur tadqiqot asosida kelajakdagi fiskal barqarorlikni ta'minlash uchun quyidagi strategik tavsiyalar ilgari suriladi: birinchidan, soliq ma'murchiligida "blokcheyn" texnologiyalarini to'liq joriy etish orqali tranzaksiyalar shaffofligini mutlaq darajaga ko'tarish va soliq tafovuti koeffitsiyentini minimal 3–5 foizga tushirish; ikkinchidan, 2026-yildan keyingi bosqichda global trendlarga muvofiq "yashil soliqlar" va uglerod solig'ini joriy etish orqali iqtisodiyotning ekologik jozibadorligini oshirish; uchinchidan, jismoniy shaxslar uchun "shaxsiy soliq hisobvaraqlari" orqali ijtimoiy chegirmalar ko'lamini kengaytirib, aholining soliq madaniyatini ongli sheriklik darajasiga olib chiqish zarur.

Xulosa qilib aytganda, O'zbekistonning 1991-yildagi "bolalik" bosqichidagi murakkab soliq labirintidan 2026-yilgi intellektual va raqamli tizimga o'tishi milliy iqtisodiyotning global raqobatga to'liq tayyor ekanligidan dalolat beruvchi tarixiy va ilmiy muvaffaqiyatdir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. O'zbekiston Respublikasining Soliq kodeksi. (Yangi tahriri). – Toshkent: "Adolat", 2020. (2025-2026 yillardagi o'zgarishlar bilan).

2. Olimjonov O. O'zbekistonda soliq tizimining shakllanishi va rivojlanish istiqbollari. – Toshkent: "Iqtisodiyot", 1996.
3. Malikov T.S. Soliqlar va soliqqa tortishning nazariy masalalari. – Toshkent: "Akademiya", 2011.
4. Jo'rayev A.S. Soliq tizimini modernizatsiyalash va iqtisodiy o'sishni rag'batlantirish. – Toshkent: "Fan va texnologiya", 2014.
5. Gadoev I., Berdiyev B. Soliq islohotlari: Tajriba, tahlil va natijalar. – Toshkent: "Moliya", 2021.
6. O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi. "Budjetnoma 2024-2026" tahliliy ma'lumotlari. – Lex.uz.
7. Statistika agentligi. 1991–2026 yillardagi O'zbekiston Respublikasining yalpi ichki mahsuloti va soliq tushumlari dinamikasi (Arxiv va joriy ma'lumotlar).
8. World Bank. "Doing Business Uzbekistan" reports (2010–2026).
9. Laffer A. "The Laffer Curve: Past, Present, and Future". – Heritage Foundation, 2004.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 29.06.2018 yildagi "O'zbekiston Respublikasining soliq siyosatini takomillashtirish konsepsiyasi to'g'risida"gi PF-5468-son Farmoni // <https://lex.uz/ru/docs/-3802378>

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2-Maxsus son. Bakalavr talabalarining maqolalari to'plami

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>